

זהו יסוד גדול שלימד אותנו הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ט ה"א). הרמב"ם שואל קושיא גדולה: מצד אחד, הגמרא (קידושין לט, ב) אומרת ש"שכר מצוה בהאי עלמא ליכא" - איננו מקבלים שכר על המצוות בזה העולם.

העובד המצטיין

הדבר דומה לעובד במשרד או במפעל, שביצועיו מוצאים חן בעיני הבוס; הבוס רואה שהוא עושה עבודה טובה ומביא תוצאות טובות בשטח. מחליט אפוא בעל הבית להתקין במשרד מכשיר מים שיספק מים קרים, כדי שהעובד לא יאלץ לצאת מהמשרד כדי להרוות את צמאונו.

וכשהוא רואה שהעובד מנצל את המים לדברים טובים - בכל פעם שהוא מתעייף הוא מתרענן עם מים קרים, ומיד חוזר לעבודה - הוא מחליט להתקין במקום גם מכונת קפה. הוא יודע שתוספת הקפאין תמריץ עוד יותר את עבודתו. הוא מכניס גם מכונה המספקת אוכל כדי שלא יצטרך לבזבז זמן מחוץ למשרד. הוא גם מתקין מזגן וכן מכשיר לטיהור אוויר על מנת שהעובד יוכל להגיע לביצועים הטובים ביותר; הוא עושה כל דבר שיוכל לסייע לעשייה של האיש.

שכר ההזדמנויות

הקב"ה הוא ה'מעסיק' שלנו. וכשהוא רואה עובד טוב שיודע איך לייצר, הוא אומר: "כזה אדם אני מחפש", ונותן לו דחיפה קדימה, שתסייע לו להגביר את קצב הייצור. וזה הפירוש של "שכר מצוה מצוה" (אבות ד, ב).

הפסוק אומר "וְיָדֹף צְדָקָה וְחֶסֶד יִמָּצָא חַיִּים צְדָקָה וְכָבוֹד" (משלי כא, כא). כלומר, יהודי שאוהב לתת מכספו למטרות טובות של החזקת תורה, יהודי שאוהב לתמוך בשיבות, הקב"ה יעודד אותו במעשיו. קודם כל - הוא "יִמָּצָא חַיִּים". במקום לחיות שבעים שנות החזקת תורה, הוא יעניק לו שמונים או תשעים שנה - כי תוספת חיים פירושה הזדמנויות נוספות! כמו עובד שעובד שעות נוספות, שמגביר את התפוקה עבור בעל הבית.

הדבר השני שימצא זה "צְדָקָה" - הקב"ה ישלח לו עוד ועוד הזדמנויות ועוד ועוד ממון, וכך הוא יתן עוד ועוד.

"וְכָבוֹד"! מכיון שהוא יהודי בעל צדקה, הקב"ה יתן לו כח השפעה, על מנת שיוכל לבקש מאחרים לתרום, ואלו ייענו לבקשתו מתוך הכבוד שהם רוכשים לו.

יהודי זה, שיצא מגדרו לתת צדקה, יקבל יום אחד שיחת טלפון משיבה פלונית המבקשת ממנו ליטול חלק ב'דינר' שהם עורכים, ושם הוא יזכה לקצת כבוד. הוא גם ירוויח כסף - הוא יגלה שהמניות שלו עלו. והוא יזכה לחיים! הוא יהיה בריא ויארץ ימים.

למה יגרע

אך האם זהו התשלום על מצוותיו? לא, זה עידוד. זו המטרה של כל מה שהקב"ה מעניק לאדם - הדגן והיין והשמן והדירה וצ'ק המשכורת - המטרה של כל הדברים שהאדם לוקח מהעולם היא - עבודת ה' וכבוד שמים.

אדם שמשתמש בדברים הללו כפי רצון ה' - זה לא חלק מהשכר, וזה לא נגרע מחלקו בעולם הבא. הוא דומה לעובד במשרד ששותה מים קרים מהמכשיר שניתן לו על ידי הבוס,

מצד שני, כותב הרמב"ם, מדהים להיווכח בעובדה, שבכל מקום שבו מסתכלים בתורה, התורה מספרת לנו אודות השכר שנקבל בעולם הזה. ולא סתם שכר, אלא שכר רב! כך אנחנו אומרים בכל יום: "וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתַי" - אם תיזהרו לשמור את מצוותי, אתן לכם את כל הטוב שבעולם הזה: "וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ" (דברים יא, יג-יד).

וה' מונה כל מיני דברים ממשיים: "וְאֶסְפָּתָ דְּגָנְךָ" - "דגנך" - חיטה, שעורה, שיבולת שועל, כוסמין ושיפון. "וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ" - יין ושמן. כלומר - אם תקיימו את מצוותי, אתם תהנו מהעולם הזה.

לא כתוב שזוכה לשכר רוחני בעולם הבא. אפילו לא כתוב שזוכה לשיבות גדולות יותר, לגדולי הדור במדרגה גבוהה יותר, לצדיקי עליון שיאירו את דרכנו. כתוב שזוכה לעושר, פשוטו כמשמעו: כסף, דולרים. כך אומרת התורה במפורש. וזה לא כתוב רק כאן, אלא במקומות רבים מאוד מוצאים אנו שהתורה מבטיחה שכר גשמי.

האין כאן אפוא סתירה גלויה לדברי הגמרא ש"שכר מצוה בהאי עלמא ליכא"? כך מקשה הרמב"ם.

שכר מסוג אחר

ומבאר הרמב"ם, שאכן, כל ההטבות הגשמיות שהתורה מתארת - אינם שכר. שכרה של מצוה הוא דבר שאין לנו בו כל תפיסה כל עוד אנו נמצאים בזה העולם, וכפי שאומרים חז"ל: "אין אתה יודע מתן שכרן של מצוות" (אבות ב, א). **בלתי אפשרי** עבורנו לדעת כיצד ייראה השכר; התשלום עבור כל מצוה הוא כל כך גדול, שהעולם צר מלהכילו. זהו הכלל - "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא". המצוה היא כל כך גדולה, והעולם הזה הוא קטן מכדי לשלם עבורה.

מהו אם כן השכר הארצי שאותו מתארת התורה? מסביר הרמב"ם שזהו שכר מסוג אחר - השכר הוא, האפשרות שניתנת לנו לעבוד את ה' עוד יותר. "וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם" עוסק בנושא אחד, והוא - ההזדמנות שניתנת לנו להשיג עוד ועוד בעבודת ה'.

זאת אומרת שהדגן התירוש והיצהר, וכל פרנסה אחרת שאנו מקבלים בעולם הזה, כל מה שנמצא בתוך חשבון הבנק או מתחת למזרן - אין לכך כל קשר לתשלום שכרן של המצוות. הממון הזה נועד לסייע לעבודת ה' שלך, לאפשר לך להמשיך במה שאתה עושה, ואף להוסיף עליו - בכמות ובאיכות. זוהי מטרת כל השכר המוזכר בתורה - כך אומר הרמב"ם.

ועל זה חשבו אבותינו כאשר הביאו למשה רבינו את זהבם, כסף, וכל השאר - שאדם שמקבל עושר מכל סוג שהוא, עליו להבין לשם מה זה נועד. אם זה גורם לו לקיים יותר מצוות, אם התוצאה היא שהוא עובד את ה' טוב יותר - טוב מאוד. כל תוצאה אחרת פירושה שהוא לא הבין נכון לשם מה זה נועד.

וחושש לעצמו: "מה יהיה אם התענוג הזה ירד לי מהמשכורת השבועית?"

הוא לא מבין שהבוס נתן לו את כל הדברים הללו כדי שלא יצטרך להפסיק את עבודתו. כדי שהמים הקרירים יהיו זמינים עבורו, והוא לא יאלץ לבזבז זמן כדי לחפש אותם. וכשלעובד נוח - התפוקה שלו עולה. הבוס מחליט גם להתקין בית שימוש שם במשרד, כדי שהעובד לא יאלץ לאבד אף רגע.

ובסוף השבוע, כשהעובד עוזב את המפעל בצהרי יום שישי, הוא מקבל את מלוא התשלום המגיע לו, מבלי שניכר ממנו אפילו פרוטה אחת. הוא בוודאי אינו מקבל פחות מכל עובד אחר, וזה בנוסף לאמצעי הנוחות שמהם הוא נהנה כל השבוע. מן הסתם הוא אפילו יקבל תוספת בONUS על שכרו, בתמורה להישגים שאליהם הצליח להגיע, לטובת המעסיק.

זהו היסוד שאנו לומדים כאן; שכל מה שיש לאדם בעולם הזה, נועד לסייע לו, ככל הניתן, להתכונן לעולם הבא. הכל נועד רק כדי לבנות את האדם - שגם הוא משכן - בעבודת ה'. וככל שנעשה שימוש בדברים הללו למען המטרה לשמה הם ניתנו, כך אנו מקיימים את הערך הגדול שאותו למד עם ישראל כאשר ניצלו את עושרם עבור בניית המשכן במדבר.

ב' - שימוש בלתי-נכון בעושר

הבהרה חשובה

אלא שכאן עלינו להבהיר הבהרה חשובה, ולסייג את הדברים שאמרנו. כי מה יקרה אם עובדי המשרד, שרואים כיצד המעביד סיפק להם כל כך הרבה דברים טובים, יחליטו ש"כנראה לא אכפת לבוס אם נשתה מים וקפה כל היום. הוא רוצה שנשב ונאכל כריכים מהמכונה שהתקין לנו. אפשר לשבת בנוח, להניח רגלים על שולחן העבודה, ולהמשיך לאכול".

יתכן והם אף יוסיפו על מה שהוא עשה. הוא התקין להם במשרד מכשיר מים קרים, והם מחליטים לממן מכיסם בריכת שחייה מתנפחת, למלאות אותה במים מהמכשיר, ולשחות להנאתם בתוככי המשרד. כולם מביאים מהבית בגדי ים, ומבילים את זמנם בבריכת השחייה. הם מגדילים לעשות ואף מקימים במקום ספריה עם ספרי קריאה, וכן מביאים ארונית מלאה בעיתונים.

בעל הבית דוחק

ואז יום אחד מגיע הבוס לביקור, ומוצא את עובדיו יושבים ואוכלים סנדוויצ'ים, יושבים עם רגלים על השולחן וקוראים עיתונים. "מה קורה כאן?" הוא שואל.

"אתה בוס כל כך נפלא!" הם מגיבים. "אתה ממש מפנק אותנו!"

"לא ולא!" אומר הקב"ה. "לא בשביל זה נתתי לכם את כל זה! נתתי לכם את כל הדברים הללו על מנת שסייעו

לכם בעבודת ה', ואתם הלכתם ועשיתם בזה שימוש לרעה; הפכתם את זה לשכר בפני עצמו. נכון, אני רוצה שיהיה לכם דגן, תירוש ויצהר. אבל 'הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶּם' - היזהרו שליבכם לא יהפוך לפתי כתוצאה מכל הדברים הטובים שאני נותן לכם, שנועדו רק כדי לסייע לכם להגביר ולשפר את התפוקה! אם תהפכו אותם למטרה בפני עצמם, או אז 'תִּקְרָה אֶף ה' - זה לא ימצא חן בעיני!"

מי שמקבל משכורת, ומשתמש בה עבור עבודת ה' - טוב מאוד. מי שיש לו כסף בבנק, והוא משתמש בו כדי לבנות משכן בביתו - זה מצוין! אולי הוא עוזר לאחרים לבנות משכן משלהם - טוב מאוד! זה נקרא תפוקה! מדוע אם כן שהבוס ינכה משהו מהמשכורת הממתנה לו בעולם הבא?

בית של תורה

מי שממלא את ביתו בספרי קודש גדולים ורבים - זה גם טוב. פירושו של דבר הוא, שהוא מנצל את ביתו לעבודת ה'. דרך אגב, זה רעיון טוב. ש"ס הוא העיטור היפה ביותר לבית היהודי. מי שמשתמש בכספו כדי לרכוש ש"ס עם כריכה מהודרת, המודפס על גבי נייר משובח ואיכותי, ומונח בגאון בארון הספרים - זה מצוין! כשמגיעים אליו מבקרים, הוא מתפאר בש"ס שלו, ובמענה לשאלתם: "מהם הכרכים הגדולים הללו?" הוא מסביר להם שהש"ס הוא הפאר והאושר של ביתו. כמו במשכן, שבו התורה, לוחות הברית, עמדו במרכז, בקודש הקודשים, כך גם בביתו - הש"ס הוא הדבר החשוב מכל.

פעם ביקרתי בביתו של יהודי מסוים, והוא הכניס אותי לתוך חדר מיוחד שבו הוא שומר על 'אוסף' המטבעות שלו. הוא הראה לי מטבעות אפריקניים ומטבעות סיניים, ואני חשבתי לעצמי: "ככה אתה משתמש בחדר בבית שנתן לך ה'?"

תלמוד בבלי - זה אוסף ראוי לשמו. זוהי יצירת אומנות של כלל ישראל. נכון שזה יפה? גם אם אתה לא לומד בזה, זוהי יצירת מופת שאפשר להתפאר בה בפני אורחים. הוצא את הכרכים והראה להם: "הנה, תראו. תראו את הכרך הזה - נכון שהוא יפה?"

ומי שגם עושה שימוש בש"ס - עוד יותר טוב. יהודי שהופך את ביתו למקום של לימוד תורה, הבית הזה לא ינוכה מחלקו בעולם הבא, כי הוא עושה שימוש במתנה שניתנה לו מאת ה' - עבור עבודת ה'.

בית של עבודה

יהודי שמגדל ילדים טובים ויראים בביתו, ביתו לא ינוכה מחלקו בעולם הבא. יש לך שולחן גדול בסלון? הקפד לברך ברכות על יד השולחן הזה; ללמוד עליו תורה; לכתוב עליו צ'קים לצדקה. וככל שהשולחן גדול יותר, כך הצ'קים צריכים להיות גדולים יותר. בהחלט.

אני מכיר אשה בבורו פארק שבביתה יש עשרה מיטות מיותרות. הבית אינו גדול, אבל יש בו מיטות מיותרות עבור אלו שזקוקים לכך. כל עובר אורח שמגיע לביתה ומבקש

סיגריות אחרונה, ואין בידי מספיק מזומנים כדי להחזיר לך עודף.

אלא שמידענו, שהינו מכור לעישון, מרגיש שהוא לא מסוגל בלי זה. "בסדר, אז קח את הצ'ק ותביא לי את הסיגריות", הוא מגיב. ובכך הוא משאיר מאחור צ'ק עם שלושה אפסים, בתמורה לחפיסת סיגריות אחת. צ'ק של אלף דולר, בתמורה לחפיסת סיגריות בשווי שני דולר.

כל אחד מבין שרחמנות על האדם הזה. שוטה שבעולם! לא יכולת להתאפק? לא יכולת להתגבר על התאוה?! מה כבר יקרה אם תמתין עוד יום אחד עם הסיגריה?

דאגת המותרות

אבל השוטה הזה הוא אנחנו - האיש שרוצה לפרוט כאן בעולם הזה את הצ'ק של העולם הבא. אנחנו רוצים את ביתנו כי זהו בית עולם הזה'דיג. הרכב והנברשת וחשבון הבנק - כולם עניינים של עולם הזה. אנחנו אמנם נהנים עד הגג, אבל שוגים בשגיאה הגדולה ביותר שתיתכן, כי בזה אנחנו אוכלים את שכרנו בחיינו.

הענין הזה צריך להדאיג אותנו מאוד. יהודי שאינו חי את חייו על פי העיקרון שקניינו בעולם הזה מיועדים לעבודת ה', עליו לחשוש שמא הוא אוכל את שכרו כבר עכשיו, בגלל כל מותרות העולם הזה שיש לו.

לדעת לומר 'לא'

ולכן אומר לכם את דעתי האישית - איני אומר שאתם חייבים להסכים איתי, אבל גם אני חייב להסכים איתכם - אני אומר שכל מה שאדם יכול להסתדר בלעדיו, מצוה עליו להתרגל שלא יהיה לו את זה. מצוה על האדם לחנך את עצמו להסתדר בלי כל הדברים הבלתי נחוצים. טיולים ומסעדות ורכבים וטלפונים ועיתונים ובתים יפים ונברשות ושטיחים ושולחנות סלון וספות, וכל מיני מאכלים - אם לא צריכים אותם, מוטב להסתדר בלעדיהם.

כך צריך גם לגדל את הילדים. אני רואה כיום אנשים שמאכילים את ילדיהם בכל מיני רעיונות, רעיונות לא טובים. דרך זו אינה מקובלת עלי. איני חושב שילדים צריכים להתרגל לדברים בלתי חיוניים ומיותרים. אל תרגילו אותם למותרות, ללכת למקומות שעולים כסף. ילד צריך ללמוד לחיות בחסכנות, ולרצות רק את מה שנחוץ.

יש משפחה של יהודים יראים ושלמים - שאותם אני אוהב, ומעריך מאוד - שבתם בת השבע עשרה נסעה לביקור בארץ ישראל. היתכן? שנערה בת שבע עשרה תבזבז כל כך הרבה כסף על נסיעה לארץ ישראל? נסיעות זה דבר יקר ביותר! זה מותרות! תחשבו על הכסף שהייתם יכולים לתת לצדקה, או אולי אפילו לשידוך. למה לקחת כסף טוב ולבזבז אותו על נסיעה לארץ ישראל?

וגם מבוגרים. אנשים נוסעים הלוך חזור, הלוך חזור. אתם תצטרכו לתת על כך חשבון. האם אתם משתמשים בכל העושר שה' שלח לכם בעולם הזה, עבור העולם הבא?

מקום ללון, מתקבל אצלם ללא כל שאלות. "בוא, היכנס", הם אומרים, "יש לנו מקום בשבילך".

והבית הזה מלא בילדים; לה בעצמה יש ילדים קטנים. אשה זו היא דוגמא של אדם העושה שימוש בעושר העולם הזה כדי לייצר ולעשות.

הצ'ק שלא נגמר

אבל מי שנוהג כמו אותם עובדים שממלאים בריכת שחייה ממכשיר המים, ועושה שימוש בענייני העולם הזה בשביל העולם הזה, מסכל בזה את היסוד של "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא". הוא הופך את היוצרות, ואוכל את שכרו חלילה בעולם הזה.

כי כשהיוצרות עומדות כראוי על מתכונתם - אי אפשר לשלם על מעשה טוב בעולם הזה. זו האמת; לאמיתו של דבר, בלתי אפשרי לפדות את הצ'ק בעולם הזה, כי התשלום עבור המצוה הוא צ'ק שבו מספר האפסים נמשך לנצח. תארו לעצמכם צ'ק, פיסת נייר קטנה, שאורכה מניו יורק ועד פילדלפיה. ובצ'ק הזה כתובה הספרה אחת, ולאחריה אפס ועוד אפס, ואפסים מכאן ועד פילדלפיה.

אבל גם זה אינו תיאור מספק, שכן סוף סוף זה מוגבל. שכרה של מצוה דומה לצ'ק שבו האפסים ממשיכים מכאן ועד החלל החיצון, עד כדי כך שגם אם היו טסים במשך מיליון שנה בחללית הטסה במהירות האור, הצ'ק היה ממשיך להתעגל אל תוך החלל. זהו ציור הממחיש לנו מעט את המשמעות של מצוה, מצוה אחת!

הבנקים אובדי עצות

כזה צ'ק - פשוט אי אפשר לפדות בעולם הזה. נראה לכם שהבנקים ה'קטנים' שיש כאן בעיר ניו יורק מסוגלים להתמודד עם זה? בכספות של כל הבנקים גם יחד אין די כסף כדי לכסות אותו. יתכן ותאלץ ללכת לבנק של אנגליה, אולי להם יהיה מספיק. מרוקנים הם אפוא את הכספות כולם אך לא, זה עדיין לא מספיק. כעת אפשר להוריד כמה אפסים מהסוף, אבל כל שאר האפסים עומדים במקומם. אפילו ב'פורט נוקס' (אוצר מטילי הזהב של ארצות הברית) אינם מסוגלים לקנות צ'ק שכזה. את הצ'ק שמקבלים עבור מצוה אחת, פשוט אי אפשר לפדות בעולם הזה.

כך זה כשהיוצרות עומדות באופן הנכון. אך מי שיתעקש לגבות את שכר מצוותיו בעולם הזה, עלול לקבל את מבוקשו. אם הוא מחליט שזה מה שהוא רוצה, ויהי מה - נענים לו מן השמים. ואם כך יקרה ח"ו, זו תהיה הצרה הגדולה ביותר שיכולה לבוא על האדם.

משל למה הדבר דומה, לאדם שהחזיק ברשותו צ'ק גדול, ובעברו בעיירה קטנה הרגיש צורך לעשן, אך לא היו ברשותו סיגריות. האיש חיפש ומצא את החנות הקטנה היחידה שפעלה בעיירה, וביקש לרכוש חפיסת סיגריות תמורת הצ'ק שברשותו, ולקבל את העודף במזומן. אך תגובת החנווני היתה: "סליחה אדוני, אין בידי מספיק מזומן כדי לפדות את הצ'ק שלך. אנחנו בסך הכל חנות קטנה. נשארה לי חפיסת

או שמא אתם ממירים צ'ק גדול של עולם הבא - בסיגריה זעומה?

זמנים טובים ויקרים

אין נסיעות חינוך בעולם הזה. הטיסה הזו עוד עשויה להתברר כהרבה יותר יקרה מכפי שחשבתם. הכסף הגדול שחברת התעופה גובה מכם, הוא כאין וכאפס לעומת המחיר האמיתי ששילמתם כאן בעולם הזה. מי יודע אם זה אוכל את התפילין שלכם, את השכר שהיה אמור להמתין לכם בעולם הבא. זה מכלה את הציצית שלכם. זה טורף את המזוזה. זה משמיד את כל כספי הצדקה שאתם נותנים. יתכן והקריאת שמע - שחרית וערבית, כמו גם כל תפילות השמונה עשרה, נגבים מכם כאשר אתם יוצאים לטיול או ל'באולינג'.

הגר"א כותב באבן שלמה שלו, שאדם צריך לעבור חיבוט הקבר על כל שמחה שהוא חווה, שאינה שמחה של מצוה. מה זה בדיוק חיבוט הקבר - אין זה ענייננו כעת, אבל בהחלט לא מדובר בחוויה נעימה.

וזאת אומרת שמי שרודף אחרי 'זמנים טובים' - זמנים טובים חסרי משמעות - עתיד לשלם על כך ביוקר, כי זה ינוכה משכרו הנצחי. נמצא שמוטל עלינו עול כבד ואחריות גדולה - לקחת את כל מה שיש לנו, כל מה שניתן לנו, ולהשתמש בו מתוך מבט של "העולם הזה פרוזדור בפני העולם הבא" (אבות ד, טז). ואדם שעובר בפרוזדור, לוקח את מה שנותנים לו, ומשתמש בו כדי להתכונן לכניסה לטרקלין.

ג' - הכרת הטוב על העושר

הבעיה הגדולה

אלא שעד כמה שננסה ונתאמץ לחיות על פי היסוד הגדול של "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא", חשוב שנכיר בכך שכיום אנחנו בבעיה. אנחנו בבעיה גדולה, כי אנחנו חיים כמו מלכים. זה מה שאנחנו - מלכים. כיום יש לנו דברים, שהסבא רבה שלנו אפילו לא חלם עליהם.

אני זוכר כיצד באירופה, לא היו אמבטיות בבתים, ומי שרצה להתרחץ, היה צריך ללכת לבית המרחץ. היו הולכים לאיזה מקום ומשלמים משהו, אבל גם אז לא היו מקבילים אמבטיה; אמבטיה נועדה רק למלכים.

למלכי אנגליה היה אמבטיה, שבה הם היו עושים שימוש פעם בשנה. זה היה עסק גדול, טקס שלם. היו צריכים לחמם דליים של מים, ולשפוך אותם לתוך האמבטיה של המלך. אך אדם מן השורה שביקש להתרחץ, היה נאלץ לשפוך על ראשו דליים של מים חמים. כך התרחצו בימים עברו. אבל כיום, גם לעניים ביותר יש אמבטיה בבית. כיום אנחנו חיים בטוב ובנעימים.

מבעד למסך העשן

כעת בוודאי תשאלו: איזה טוב ואיזה נעימים? כיום האבטלה כל כך גבוהה, הענין הזה לא טוב והענין ההוא לא

טוב. אך הכל זה רק מסך עשן שנועד לכסות על האמת. העובדה היא, שכדי למצוא בימינו אדם רעב, תצטרכו לחפש הרבה. תאלצו לערוך בדיקת חמץ, ולחפש לאור הנר בחורים ובסדקים; איפה יש היום מישהו שאין לו מספיק מזון?

מה שהיה לאנשים בימים עברו, אפילו לא התקרר למה שיש לנו כיום. אני זוכר כיצד כשהייתי באירופה, לפני למעלה משישים שנה, סיפר לי אדם, שחי בעיירה קטנה, שכילד הוא היה מקבל פרוסה אחת של לחם, ואם הוא היה מבקש מאמו פרוסה נוספת, היא היתה עונה: "לא, אין לנו מספיק עבור שתי פרוסות לחם". כך הוא סיפר לי! היא לא יכלה לתת לו שתי פרוסות; עד כדי כך גדולה היתה העניות.

כשרצו לתאר את עושרו של גביר העיירה, היו אומרים: "מדהים כמה חלה טבולה בחלב הוא אוכל. בימות החול הוא טובל חלה בחלב!" זו נחשבה לעשירות מוגזמת באותם ימים. יש לו כל כך הרבה חלה, שיש לו מספיק חלה כדי לטבול בחלב!

אביונים עשירים

לא היה להם. פשוט לא היה. אבל היום המצב שונה. כשחזרתי לאמריקה מסלבודקה, היתה זו הפעם הראשונה שבה ראיתי עניים שמנים. היה זה חידוש אמריקאי: עניים שמנים - יושבי קרנות מובטלים הקונים ציפס וקולה על חשבון משלם המיסים.

כמובן שבימינו עדיין ישנם כמה עניים שאין להם מכונית. יש עניים שאין להם כסף לטייל באירופה. וכמובן שהדבר יוצר אצלם התנגדות רבה. הם כועסים מאוד על הממשלה, ורוצים להקים תנועות מרי נגד הממסד בגלל הדבר הזה. אבל למעשה, כולנו עשירים.

אז עם כל מה שנגיד, עם כל מה שנלמד אודות הנושא הזה, שהרכוש שלנו בעולם הזה צריך לשמש לעבודת ה', עלינו לחשוש שאין הדבר כן. יש לנו כל כך הרבה, כל כך הרבה דברים מיותרים, שעלינו לדאוג מאוד שמא אנחנו אוכלים את שכרנו בעולם הזה.

מחפשים פתרונות

מה הפתרון? כפי שאמרתי מקודם, לדעתי, עצה טובה היא למעט, עד כמה שניתן, בדברים בלתי נחוצים. אבל גם כך יש לנו הרבה מעבר למה שאנחנו צריכים. יש לנו כל כך הרבה, ועלינו לדאוג כל כך הרבה: "האם אנחנו לוקחים יותר ממה שאנחנו מייצרים? האם זה ינוכה משכרנו בעולם הבא?" לא מדובר במחשבה טיפשית, אלא בנושא שצריך להדאיג אותנו.

ולכן אם נחפש פתרון אחד, ישועה אחת, הנוגעת לכל אחד ואחד מאיתנו, נראה שהתשובה היא: להתחיל להודות לה' על מה שיש לנו. כי ישנה עבודת ה' אחת כללית, הנוגעת לכל המתנות שהקב"ה נותן לנו כאן בעולם הזה, והיא: "טוב לְהוֹדוֹת לַה'".

המשימה הזו ברצינות, מי שמתרגל להודות, מכין את עצמו לחיים גדולים של עבודת ה'.

הטוב ביותר

ואסביר זאת. ההודיה אינה רק דבר חשוב, אלא "טוב לה'דות לה" פירושו שהדבר **הטוב ביותר** בעולם הזה הוא להודות לה'. שמעתם? לא רק זה טוב, אלא זהו **הטוב**. לב מלא בהודיה לה', אינו דבר קטן. היסוד לחיים של עובד ה' אמיתי הוא להרגיש כניעה בפניו מחמת כל העושר שהוא נותן לך בעולם הזה.

כך לימד אותנו החובות הלבבות. מי שילמד את ספרו יראה שהוא מייסד את הספר כולו על הצורך להיות אדם שמכיר טובה, שכן מכלול המושג של עבודת ה' מיוסד על הכרת הטוב - אנחנו עובדים את ה' מתוך הכרת הטוב. זוהי עבודת ה' - עבודה מתוך הכרת הטוב.

מהי עבודה? עבודה פירושה דבר אחד - הכנעה. אנחנו כנועים אליו מחמת כל המתנות שהוא נתן, ואיננו מכירים דרך אחרת לשלם לו עליהם, מלבד על ידי הטבת והשלמת עבודתנו אליו.

הקב"ה נותן לך מתנה ועוד מתנה ועוד עשרת אלפים מתנות, ריבי רבבות של מתנות, ואינך מסוגל אפילו לומר תודה עליהם, כי הם כל כך רבים. נניח ומישהו נותן לך אלף דולר לדקה. כל דקה. אתה מבקר סבא או דוד עשיר, והוא מוציא אלף דולר ומעניק לך אותו; ועוד לפני שאתה מספיק לומר תודה, הוא נותן לך אלף דולר נוספים. אתה מרגיש כמו אדם כבד-לשון. אתה לא עומד בקצב.

כל ברך לך תכרע

אתה מקבל כל כך הרבה עד שאתה לא מסוגל אפילו לומר תודה - כמוכן שצריך לנסות, אבל בלתי אפשרי לעמוד בקצב - אתה מרגיש בושה. אתה מרגיש כנוע. אתה מקבל כל כך הרבה, ולא משיב דבר. העול שרובץ על כתפך הוא כל כך כבד, עד שאתה כורע ברך. **זוהי הכנעה!**

ולכן 'ברכה', שהיא הודיה לה', קרויה כן, כי פירושה: 'אנחנו כורעים ברך לפניך'. אנחנו כנועים בפניך. 'ברכה' היא מלשון 'ברך', ו'ברוך' פירושו 'אתה הוא זה שבפניו אנו כורעים ברך'.

אין הכוונה שצריכים להסתובב כל היום עם ברכיים כפופות. קשה ללכת כך, וזה מאמץ את הגב. אבל מבחינה מחשבתית, אנחנו מסתובבים כפופי ברכיים כל היום כולו. אנחנו מרגישים צורך לעשות כך - אנחנו מרגישים כפופי ברך בפני הקב"ה בכל עת.

היסוד והבנין

ועל יסוד הכרת הטוב הזו נבנית כל עבודתנו. אנשים לא יודעים את זה, אך עבודת ה' כולה בנויה על הכרת הטוב - אנחנו מרגישים הכרת הטוב כל כך גדולה כלפיו, ולכן אנחנו עובדים אותו. אני מניח תפילין, כי אני לא מכיר דרך אחרת לשלם לך. אני מכסה את ראשי, כי אין לי עוד דרך לשלם לך. אני שולח את ילדי לחינוך תורני, בתור ניסיון לשלם לך. אני לומד תורה ולובש ציצית ושומר שבת ושומר את לשוני, כי

תוכנית לחיים

זאת אומרת שמי שרוצה להציל את עצמו, מי שרוצה לשמר את שכרו לעולם הבא, עליו לקבל על עצמו תוכנית לחיים - לומר תודה לה'. 'תודה לך ה' על הבית שלי, על הדירה שלי'. 'תודה לך ה' על חשבון הבנק שלי' - בין אם בחשבון הזה יש עשרה דולרים או עשרת אלפים, צריך תמיד לומר 'תודה לך ה''. ולא מספיק לעשות את זה רק פעם או פעמיים, אלא צריך לעשות זאת כל הזמן. ולא רק עבור דבר אחד, אלא עבור הכל.

זאת אומרת שכשאתה מתיישב לאכול ארוחת ערב, ויכול לקחת כמה לחם שרק מתחשק לך, תתחיל להודות. וגם אם אשתך אומרת לך: "חיים, אל תאכל כל כך הרבה פרוסות לחם - זה לא טוב לך. שקלת את עצמך לאחרונה?" - אתה שומע בקולה. ובאמת עליך לשמוע בקולה. אבל גם אם תאכל רק חתיכת לחם קטנה, בשיעור המספיק בדיוק כדי לברך המזון, זכור להודות לה' על כל הלחם שנמצא שם בסל.

שימו לב לפרטים

ואל תקמצו בהודיה. צריך להודות לה' על כל אחת מהמנות שהוגשו לארוחה; וגם על התבלינים והרטבים - 'תודה לך ה' על המיונז'. ואל תעצור שמה - תודה לה' על כל האוכל שיש לך במקרר.

תודה לו גם על המקרר! אם יש לך מקרר בביתך, אתה כבר בעל חוב - האם אתה עובד את ה' עם המקרר שלך? זה משהו שצריך לחשוב עליו מפעם לפעם. האם אתה עובד אותו עם הנברשות והווילונות?

צריך אפוא להודות לה' על השפע - על כל אביזרי השפע. הבט בשולחן, במקרר, במזווה, בארונות, ונסה לשלם את חובך במילים: 'תודה לך ה' על כך, ותודה לך על כך'. צריך להודות לה' על כל פרט ופרט, ולעשות זאת בהתלהבות. צריך להודות לו על כל פרט בנפרד. כן! על הכל!

הרגל של הודיה

אבל לא מספיק לומר כמה מילים פה ושם. לא מספיק להודות מדי פעם בצורה כללית ובקול ישנוני. זה שום דבר. מי שרוצה שהמקרר והשטיח והבית והנעליים וכל מה שיש לו, לא ישמשו כתשלום שכרו בעולם הזה, אזי לא מספיק להודות בצורה מנומנמת. צריך להודות בהתלהבות גדולה, עם רגש, ובאריכות. לא להתעייף אף פעם מלהודות. הרי במקרר אתה משתמש לא רק פעם בשבוע - אתה מחפש בו דברים כל הזמן, ולכן עליך גם להודות עליו כל הזמן. תתרגל לזה! כן! תתרגל להודות.

ההרגל הזה יציל את חיי העולם הבא שלך, כי בזה אתה עובד את ה' עם הדברים שהוא נותן לך! אתה משתמש בכל מה שהוא נותן לך כדי להגיע להכרה גדולה יותר בו יתברך, ולהודות לו.

אין זה תירוץ בלבד, אין כאן רק ניסיון להתחמק מהבעיה של חיי מותרות. יש כאן הרבה מעבר לכך; מי שלוקח את

מה עוד אני יכול לעשות? "מָה אֶשְׁיֵב לָהּ" כָּל תַּגְמֹלוּהִי עָלַי? - איך אני עוד יכול לשלם לך עבור כל מה שאתה נותן לי?

עלינו למחר אפוא ולהתחיל בעבודת חיים של הודיה. כי הרי כל מה שנותן לנו הקב"ה בעולם הזה נועד עבור עבודתו. ואנחנו מקבלים כל כך הרבה - הוא נותן לנו בלי סוף; אנחנו חיים בלוקסוס שבלוקסוס, ומי יכול לומר שהוא משתמש בזה לעבודת ה' מי יכול להיות בטוח?

הפתרון

ולכן, הדרך להציל את עצמנו מבעיה זו היא - להודות ולהודות ולהודות, ואף פעם לא להפסיק להודות. זו ישועתנו! מעתה, הנברשות שלך כבר אינן עולם הזה; הן משמשות אותך כדי להודות לה'. השטיחים והמקרר כבר אינם מנוכחים משכרך, כי הם משמשים אותך כדי להשיג עוד הכרה חושית בה'.

זו הדרך! להודות לו תמיד על כל מה שהוא נותן לנו בעולם. זה מה שיושיע אותנו. כי לא רק שאנחנו עושים שימוש בעושר שהוא נותן לנו כדי להודות לו ולהשיג עוד ועוד הכרה חושית בה', אלא אנחנו מניחים את היסוד שעליו נבנית כל עבודת ה' שלנו, היסוד של "מָה אֶשְׁיֵב לָהּ" כָּל תַּגְמֹלוּהִי עָלַי".

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

עושר, ממון והודיה

כאשר עם ישראל יצאו ממצרים ברכוש גדול, מיד הם עשו בו שימוש לעבודת ה', כדי לבנות את המשכן. מטרת העושר שלנו, הסיבה שבגינה ניתן לנו כל הרכוש, הינה כדי לאפשר לנו לעבוד את ה'. אם נשכח את היסוד הזה, אנחנו עושים שימוש לרעה במתנות שנתן לנו ה', ומקבלים את הנאות העולם הזה במקום השכר הממתין לנו בעולם הבא. אך, אם נודה לה' תמיד, הרי שבזה אנו עושים שימוש בכל מה שיש לנו - לעבודתו.

בלי נדר, השבוע נקפיד לרשום לעצמנו עשרה מתנות שניתנו לנו, נהנה מהם, ונודה לה' עליהם.

שאלה:

חז"ל אומרים: "הדור קבלוה בימי אחשורוש דכתיב 'קימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר" (שבת פח, א) - הם קיבלו את התורה מרצון. האם זאת אומרת שהיהודים באותו הדור הגיעו למדרגה יותר גבוהה מאבותינו שעמדו למרגלות הר סיני?

תשובה:

התשובה היא שלא. אלא שעלינו להבין את ההבדל בזה כדלהלן: אין כל ספק שהדור שקיבל את התורה היה

במדרגה הרבה יותר גבוהה מכל דור אחר, מאז ומעולם - ואל לנו לטעות בדבר. דור יוצאי מצרים היה הדור המובחר ביותר שחי אי פעם. למשה רבינו היתה עליהם השפעה אדירה, וכך גם לאהרן. מרים לימדה את הנשים, ו"בזכות נשים צדקניות נגאלו אבותינו ממצרים" - הנשים במצרים היו במדרגה גבוהה מאוד. העם היוצא ממצרים היה "דור דעה" - דור שידע את ה'! מה שהם למדו בעקבות ראיית המכות, חולל אצלם מהפכה בראש, ורומם אותם לגבהים עצומים. "וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת ה' וַיֹּאמְרוּ בְּה' וּבְמֹשֶׁה עֲבָדוּ".

וכשכתוב שהם התרוממו בהר סיני, פירוש הדבר הוא ש"רובם מגיעים אל הנבואה" (כוזרי מאמר ראשון אות קג) - רובם הפכו לנביאים מאותו הרגע ששמעו את דבר ה'. אין לנו שום השגה בגודל מעלתם של בני אותו הדור. יתכן והדבר נשמע לכם מוגזם, כי בחיידר לימדו אתכם לבוז לדור הזה. אתם אומרים "וְהָיָה לָהֶם לְעִנּוּי" - אך אסור לטעות בכוונת הדברים. הם ידעו את דרכי ה' יותר מכל אחד אחר, אלא שהפסוק מגנה אותם משום שלפי האפשרויות שהיו להם, מצופה היה מהם להגיע לידיעת ה' עוד יותר גדולה. אבל גדולתם היתה בלתי נתפסת.

עם זאת, עם כל גדולתם, שום מאורע אחר בהיסטוריה אינו משתווה למה שאירע ליהודים בימי המן, שכן נגזר עליהם מוות ודאי. וכאן מונח ההבדל הגדול. היהודים במצרים לא נידונו למוות. "וְזָכְרָנוּ אֶת הַדָּגָה" הם אמרו, וזאת אומרת שהם חיו, הם שרדו. אמנם לא היו אלו החיים הטובים ביותר, אבל הם חיו. בימי המן לעומת זאת, היהודים ידעו שממתין להם מוות בלתי נמנע, וכי אין להם כל דרך להימלט מזה! את גזירת המלך אין להשיב, וזאת אומרת שדינם נחרץ!

השינוי שהתחולל בקרבם היה אפוא שינוי מהותי יותר - לא בגלל שאחריו הם השיגו מדרגה של טהרה ורוממות גדולה יותר מהדור ששמעו את קולו של משה. לא; לאנשים שראו את משה רבינו לא היה אח ורע. אך המהפכה שהתחוללה בימי המן היתה כל כך מיידית, שלא היה מה שישווה לה.

אתן לכם משל. נניח ויש אדם שחי על פי כללי הבריאות; הוא אוכל כמו שצריך, מתעמל כמו שצריך, ושומר על גופו כראוי. אדם כזה הוא סמל של בריאות מושלמת. לעומתו יש אדם שמזניח את בריאותו, וכעת הוא חולה אנוש. ואז מגיע רופא שמזריק לו תרופה חריפה ביותר, שמצילה את חייו. כעת הוא חזר לחיים! זוהי חוויה שאין לה אח ורע - הוא היה על סף מוות, וכעת הוא חזר לחיים! אבל סוף כל סוף, הוא אינו בריא יותר מהאיש הראשון. גופו של זה שחי בצורה נורמלית, בריא הרבה יותר מגופו של השני. ולכן, למרות שלאחר נס פורים עם ישראל קיבל חיים חדשים - קיבלנו זריקה, זריקה של ממש - ונולדנו מחדש! אבל בשום פנים ואופן לא דמינו לדור מקבלי התורה. אין בכך כל ספק.